

МЕДІА-ОСВІТА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

У статті розглядаються проблеми формування професійної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови засобами медіа-освіти. Автором пропонується використання електронного програмно-педагогічного засобу як основного засобу формування професійної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови, так як він сприяє більш глибокому отриманню стійких знань, професійних умінь та навичок.

Входження України до європейського освітнього, культурного та економічного простору, інтеграція з європейськими країнами, інтернаціоналізація ділових стосунків у різноманітних сферах діяльності людини диктує нове соціальне замовлення суспільства в галузі освіти, зокрема якості володіння випускниками середніх загально-навчальних закладів (ЗНЗ) іноземною мовою (ІМ). Головною метою навчання іноземної мови в ЗНЗ є формування особистості, яка увібрала б у себе досвід рідної та іншомовної культури, оволоділа б інноваційними комп'ютерними технологіями і була б готова до життя та праці в новому інформаційному суспільстві.

Процес інформатизації, який відбувається у мовній освіті, передбачає не просто використання інформаційних технологій у традиційному навчанні, а передусім, кардинальну перебудову усієї системи, зміну структури та організації навчального процесу, формування інших методологічних та дидактичних основ, розробку нових педагогічних інноваційних, інформаційних технологій навчання.

Сучасному вчителю необхідні гнучкість і нестандартність мислення, вміння адаптуватися до швидких змін умов життя, які висувають нові вимоги до професійної компетентності вчителя. У державній національній програмі "Освіта", наголошується, що один із головних шляхів реформування освіти полягає в необхідності "підготовки нової генерації педагогічних кадрів, підвищення їх професійного та загальнокультурного рівня".

У Концепції загальної середньої освіти зазначена необхідність розв'язання проблеми підготовки вчителя, який усвідомлює свою соціальну відповідальність, постійно дбає про своє особистісне і професійне зростання, уміє досягти нових педагогічних цілей.

Питання формування професійної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови в різних аспектах неодноразово порушувалося сучасними науковцями: О. Є. Антоною, В. П. Беспалько, К. Б. Віаніс-Трофименко, М. В. Гордієнко, В. М. Гриньовою, О. А. Дубасенюк, М. Б. Євтухом, М. М. Зароцьким, І. О. Зязюном, Н. В. Кузьміною, Г. В. Лісовенко, О. Є. Ломакіною, С. Д. Максименко, А. К. Марковою, В. М. Монаховою, Н. Г. Нічкало, Є. М. Павлютенковим, А. І. Пискуною, Г. І. Приходько, А. Є. Радченко, М. В. Розовою, Л. Є. Сігаєвою, В. О. Сластьоніною, Н. Б. Щокіною та ін. Ними висвітлено структуру професійної компетентності, розроблено методики і сформульовано конкретні рекомендації щодо її формування, визначено об'єкти контролю рівня сформованості професійної компетентності вчителя. Хоча ця проблема посідає вагоме місце у педагогічних дослідженнях, її не можна вважати повністю вирішеною.

Таким чином, маємо підстави стверджувати, що існуючий вітчизняний та зарубіжний досвід розвитку педагогічної думки свідчить про актуальність потреби у розробці теоретичних основ і практичних шляхів формування професійної компетентності майбутнього вчителя іноземних мов та підготовки його до роботи в умовах інформаційного суспільства, в тому числі в світі медіа-текстів.

Треба відзначити, що велика частина педагогів використовує медіа як засіб наочності, перевірки знань, методичного обладнання, не маючи достатніх уявлень про існування інших функцій і можливостей у соціальних, моральних, психологічних, художніх, інтелектуальних аспектах (формування уваги, пам'яті, естетичного смаку, пізнавальної активності тощо).

Допомогти вчителю краще адаптуватися у світі медіа-культури, опанувати мову засобів масової інформації, навчити аналізувати медіа-тексти, сприймати медіа-продукт, щоб ефективно використовувати знання, котрі людина потребує, покликаний напрямок "медіа-освіти".

Медіа-освіта як важливий напрям в освітянській галузі багатьох країн виникла кілька десятиріч тому і отримала не лише теоретичне осмислення й методологічне обґрунтування, а й набула широкого застосування. Найпомітніших успіхів у розвитку медіа-освіти досягли педагоги Канади, Великої Британії, Австралії, Швеції, Російської Федерації, зокрема: Р. К'юбі, Ю. Усов, О. Шариков, Н. Кирилова та ін.

Починаючи з 60-х років ХХ століття ЮНЕСКО активно підтримує і просуває у всьому світі концепцію Медіа-освіти, яка розглядається як процес розвитку особистості за допомогою і на матеріалі засобів масової

комунікації з ціллю формування культури спілкування з медіа, творчих, комунікативних можливостей критичного мислення, умінь повноцінного сприйняття, інтерпретації аналізу і оцінки медіа-текстів, навчання різним формам самовираження за допомогою медіатехніки [1].

Розглянемо проблему медіа-освіти більш детально.

Основне завдання медіа-освіти: "підготувати нове покоління до життя у сучасних інформаційних умовах, до сприйняття різної інформації, навчити людину розуміти її, осмислювати наслідки її впливу на психіку, оволодівати засобами спілкування на основі невербальних форм комунікації за допомогою технічних засобів" [2: 555].

Згідно з енциклопедією освіти, МЕДІА-ОСВІТА (лат. *medium* – засіб) – технічні засоби створення, запису, копіювання, тиражування, зберігання, розповсюдження, сприйняття інформації та обміну її між суб'єктом (автором медіа-тексту) і об'єктом (масовою аудиторією), а саме: друк, фотографія, радіо, кінематограф, телебачення, відео, мультимедійні комп'ютерні системи, включаючи Інтернет. Термін, ще на сьогодні однозначного трактування не має. Не тільки національні наукові школи, а й окремі вчені різних країн пропонують свої варіанти формулювань поняття "Медіа-освіти" [3].

"Російська педагогічна енциклопедія" визначає медіа-освіту (англ. *media education*, від лат. *media*) як "течію у педагогіці, що виступає за дослідження школярами закономірностей масової комунікації (преси, телебачення, радіо, кіно, відео і т. ін.)" [2].

Існують різні підходи до визначення терміна "медіа-освіти".

Американський дослідник з питань медіа-освіти Р. К'юбі [4] вказує на те, що метою медіа-освіти є надання людям розуміння того, як і чому медіа відображає суспільство і людей; а ще більшим ступенем розвивати аналітичні здібності і критичне мислення в ставленні до медіа, а також вивчення мови засобів масової комунікації.

Провідний спеціаліст з медіа педагогіки Ю. Усов визначає медіа-освіту як "процес розвитку особистості засобами і на матеріалах засобів масової комунікації" [5: 16].

О. Шариков [6] зазначає, що медіа-освіта орієнтована на підготовку людини до життя і діяльності в інформаційному суспільстві, забезпечує повноцінність сприйняття інформації людиною, дає розуміння інформаційних впливів на психіку людей, розвиває навички спілкування на основі невербальних форм комунікації за допомогою технічних засобів. Найважливішою задачею медіа-освіти є підготовка людини до повноцінного включення до системи зв'язків у процесі масової комунікації.

Н. Кирилова розглядає медіа-освіту як необхідну умову успішної життєдіяльності людини у сучасному світі. На її думку, медіа-освіта "не лише компонент шкільного навчання та навчання у ВНЗ, а й довготривала громадсько-просвітницька діяльність, що поширюється на дітей та дорослих" [7: 22].

У наші дні існує й інше розуміння медіа-освіти – не тільки як певного компонента середньої чи вищої освіти, але і як довгострокової суспільно-просвітницької діяльності, поширеної на дітей і дорослих. Його прихильники розуміють медіа-освіту як безупинний розвиток особистості в суспільстві, як виховання активних, інформованих громадян, наділених культурою спілкування з ЗМК, що і є одним з основних соціальних елементів інформаційного суспільства [8].

Українські фахівці дають таке визначення терміна: медіа-освіта – це надбання учнями знань в галузі інформології (науки про процеси і закони створення, передачі й обробки інформації) і засобів масової інформації, яким не надається професійна спрямованість [8].

У багатьох англійських країнах термін "медіа-освіта" замінюється аналогом – терміном "медіа-грамотність" (*media literacy*). Проте деякі науковці й викладачі вважають, що медіа-грамотність є лише частиною більш широкого та ємкого поняття – медіа-освіта. Інколи медіа-освіту називають отримання учнями знань про медіа [4].

Для більш повного розуміння терміну "медіа-освіта" наведемо деякі суміжні визначення:

1) задачі медіа-освіти:

- навчити грамотно "читати" медіа-текст;
- розвинути здібності до сприйняття й аргументованої оцінки інформації;
- розвинути самостійність суджень, критичного мислення, переваг, естетичного смаку;
- інтегрувати знання та уміння, отримані на різних навчальних заняттях, у процесі сприйняття, аналізу і творчої діяльності;

2) зміст медіа-освіти:

- основи мистецтвознавства у медіа-сфері (види і жанри медіа, функції медіа в соціумі, мова медіа, історія медіа-культури тощо);
- відомості про основні галузі застосування теоретичних знань (професійні засоби масової інформації, аматорська медіа-сфера, канали поширення медіа, установи дозвілля, освітні установи тощо);
- практичні творчі завдання на медіа-матеріалі;

3) методи медіа-освіти: засоби роботи викладача і учня, за допомогою яких досягаються цілі медіа-освіти. Типові методи:

- словесні (лекція, бесіда, дискусія, обговорення тощо);

- наочні (перегляд аудіовізуального матеріалу);
- репродуктивні, дослідницькі, евристичні, проблемні, ігрові (моделювання художньо-творчої діяльності творців медіа-тексту, імпровізація тощо);

4) предмет медіа-освіти: взаємодія людини з медіа, медіа-мова та її використання в соціумі, медіа та його функціонування в соціумі, система знань і вмінь, необхідних людині для повноцінного сприйняття та аналізу медіа-текстів, для соціокультурного розвитку творчої особистості);

5) завдання медіа-освіти:

- розвиток здібностей критичного мислення;
- розвиток здібностей сприймання, оцінювання, розуміння, аналізу медіа-текстів;
- підготовка до життя в демократичному суспільстві;
- навчання розуміння соціальних, культурних, політичних та економічних змістів і підтекстів медіа-текстів;
- розвиток комунікативних здібностей особистості;
- розвиток здібностей естетичного сприймання, розуміння медіа-текстів, оцінювання їх естетичних якостей;
- навчання творчому самовираженню за допомогою медіа;
- навчання ідентифікації, інтерпретації медіа-текстів, експериментування з різноманітними способами технічного використання медіа, створення медіа-текстів;
- навчання теорії медіа і медіа культури [9].

На сьогодні у цивілізаційному проекті "Медіа-освіта" виділилися три пріоритетні напрямки – власне медіа-освіта, медіа-педагогіка й медіа-журналістика [1].

Нині медіа-освіту умовно поділяють на два великих блоки: це – масова медіа-освіта (яка має бути безперервною, як наполягає більшість медіа-педагогів) і професійна медіа-освіта (вишівська). Кожний із цих блоків знаходить своє вираження у напрямках медіа-освіти, виділених ЮНЕСКО:

1. Освіта майбутніх педагогів в університетах, педагогічних інститутах, підвищення кваліфікації викладачів вузів і шкіл в межах курсів з медіа-культури;

2. Медіа-освіта як частина загальної освіти школярів і студентів, що навчаються у звичайних школах, середніх спеціальних навчальних закладах, вузах, що, у свою чергу, може бути інтегрованою з традиційними дисциплінами або автономною (спеціальною, факультативною, гуртковою і т.д.);

3. Медіа-освіта в установах додаткової освіти й дозвілєвих центрах (будинках культури, центрах позашкільної роботи, естетичного й художнього виховання, клубах і т.д.);

4. Дистанційна медіа-освіта школярів, студентів і дорослих за допомогою телебачення, радіо, мережі Інтернет;

5. Самостійна й безперервна медіа-освіта (яка теоретично може здійснюватися впродовж усього життя людини) [1].

Серед напрямків виділених ЮНЕСКО, ми будемо займатися першим напрямком, тобто освітою майбутніх педагогів в університетах, педагогічних інститутах, підвищенням кваліфікації викладачів вузів і шкіл в межах курсів з медіа-культури.

Медіа-освіта як процес навчання і самонавчання особистості за посередництва засобів масової інформації / комунікації (ЗМК), на нашу думку, має передбачати:

1) навчання масовокомунікаційної діяльності (створення масмедійних продуктів – періодичних видань, фільмів, кліпів, радіопередач тощо) на курсах і в гуртках;

2) безпосереднє використання продукції галузевих ЗМІ для підвищення фахового рівня;

3) опосередковане використання продукції ЗМІ у навчальному процесі з метою поліпшення професійних знань (з мови);

4) використання ЗМІ як засобу відпочинку або задоволення своїх потреб.

У медіа-освіті цілком змінюється навчальний процес: його форма, структура, способи і засоби навчання, методи і методики передачі знань. Істотно змінюється і форма подачі навчального матеріалу. У медіа-освіті використовується багато носіїв інформації (кіно-, теле-, відеофільм, CD-ROM, DVD, телепрограма, сайт Інтернету тощо). З'явилися нові форми передачі знань: інтерактивні тексти і гіпертексти, аудіовізуальні засоби (реальна кольорова палітра, тривимірна графіка, мультимедійні компоненти), комп'ютеризовані практикуми, інтерактивна, мультимедійна або віртуальна допомога, компакт-диски, електронні кейси тощо. Усі ці засоби надають людині можливість індивідуального спілкування з екраном, дозволяють отримати додаткову інформацію в інтерактивному режимі, на різних мовах; ефективно впливають на розвиток її пізнавальних здібностей та можливостей [10].

Ми вважаємо, що у процесі професійної підготовки майбутнього вчителя іноземної мови, відповідно підібрані медіальні програми формують позитивне світосприйняття, розвивають емоційну сферу, вишколюють характер, розширюють інтелект й забезпечують загальнокультурне зростання особистості майбутнього вчителя. Крім того, за допомогою медіальних програм формуються уміння бачити й аналізувати проблеми, володіння необхідним багажем знань й розвитком критичного мислення, а також і

рівень сформованості медіакультури. Власне медіа-культура охоплює систему рівнів розвитку особистості, здатної сприймати, аналізувати, оцінювати медіа-текст, займатися медіа-творчістю, засвоювати нові знання в галузі медіа.

При професійній підготовці майбутнього вчителя варто передбачити використання електронних програмно-педагогічних засобів, як основний засіб формування професійної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови. Використання програмного педагогічного забезпечення у процесі підготовки майбутнього вчителя сприяє більш глибокому розумінню ними природних явищ, отриманню стійких знань, професійних умінь та навичок і забезпечує створення принципово нових навчальних установок. Крім того використання комп'ютерів та аналого-цифрових перетворювачів, обробка сервісних засобів сприяє швидкому і якісному оформленню навчальних матеріалів, наукової документації та даних експериментальних досліджень.

Використання програмного педагогічного забезпечення, маючи різні функціональні можливості, дозволяє розвантажити вчителя від рутинної роботи щодо створення індивідуальних контрольних завдань та перевірки правильності їх виконання, створення необхідних педагогічних умов для індивідуального саморозвитку майбутнього вчителя.

Тільки тоді, коли всі розглянуті вище засоби формування професійної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови будуть враховані, тоді можна буде вирішити цілі, проголошені в оновленій вищій освіті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Зазнобина Л. С. Стандарт медиаобразования, интегрированного в гуманитарные и естественнонаучные дисциплины начального общего и среднего общего образования [Электронный ресурс] / Л. С. Зазнобина. – Режим доступа : <http://www.mediaeducation.ru/publ/standart.shtml>.
2. Российская педагогическая энциклопедия : в 2 т. / [гл. ред. В. В. Давыдов]. – М. : Большая Рос. энцикл., 1993. – 608 с.
3. Задорожна Н. Т., Кузнецова Т. В. Медіа-освіта / Н. Т. Задорожна, Т. В. Кузнецова // Енциклопедія освіти ; Акад. пед. наук України ; [гол. ред. В. Г. Кремень]. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 481 с.
4. Kubey R. Media Literacy in Information Age / R. Kubey. – New Brunswick (U.S.A.) and London (U.K.) : Transaction Publishers, 1997. – 484 p.
5. Усов Ю. Н. Медиаобразование в России (на материалах экранных искусств) / Ю. Н. Усов // Докл. на рос.–брит. семинаре по медиаобразованию. – М., 1995. – 18 с.
6. Шариков А. В. Медиаобразование : мировой и отечественный опыт / А. В. Шариков. – М. : Акад. пед. наук СССР, 1990. – 66 с.
7. Кириллова Н. Зачем нужна медиакультура? / Наталья Кириллова // Урал. Федер. округ. – 2004. – № 1. – С. 15–25.
8. Медіа-освіта в Україні. Програма спеціального курсу для середньої загальноосвітньої школи [Електронний ресурс]. – Режим доступа : <http://www.mediaeducation.iatp.org.ua/page2.html>.
9. Федоров А. В. Терминология медиаобразования / А. В. Федоров // Искусство и образование, 2000. – № 4. – С. 33–38.
10. Гуржій А. М. Засоби навчання : [навчальний посібник] / А. М. Гуржій, Ю. О. Жук, В. П. Волинський. – К. : ІЗМН, 1997. – 208 с.

Матеріал надійшов до редакції 8.09. 2010 р.

Иц С. В. Медиаобразование как средство формирования профессиональной компетентности будущего учителя иностранного языка.

В статье рассматриваются проблемы формирования профессиональной компетентности будущего учителя иностранного языка посредством медиаобразования. Автором предлагается использование электронных программно-педагогических средств как основного средства формирования профессиональной компетентности будущего учителя иностранного языка.

Its S. V. Mediaeducation as a Means of a Future Foreign Language Teacher's Professional Competence Formation.

The article deals with the problems of mediaeducation as a means for the future foreign language teacher's professional competence formation. The author of the article stresses on the importance of an electronic program-pedagogical means as one of the main means of the future foreign language teacher's professional competence formation, as it helps to deepen knowledge, professional skills and experience.